

UDC 378.1:78:17.023.34

DOI: 10.52534/msu-pp.6(2).2020.50-58

Iryna H. Makovetska*

Ivan Franko National University of Lviv
79000, 1 Universytetska Str., Lviv, Ukraine

Features of Distance Vocal Training in the COVID-19 Pandemic: Psychological and Pedagogical Aspects

Article's History:

Received: 02.08.2020

Revised: 25.08.2020

Accepted: 12.09.2020

Suggested Citation:

Makovetska, I.H. (2020). Features of distance vocal training in the COVID-19 pandemic: Psychological and pedagogical aspects. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 6(2), 50-58.

Abstract. An important component for successful vocal training is a favourable psychological climate and application of time-tested and experienced pedagogical technologies. The relevance of the study is associated with the emergence of new methods and approaches to the organisation of the educational process in a pandemic, which also affected the vocal training. The purpose of the study is to search the modern psychological and pedagogical principles during vocal training, its objective is to investigate new ways of organising the educational process in the realities of the COVID-19 pandemic. To analyse the problem, a complex combination of different methods was used, among which the analytical, theoretical, and comparative-generalising methods were prioritised. The results of the study allowed asserting that the psychological and pedagogical aspect in the educational process in vocal lessons has a leading, crucial role. The study proves that vocal training involves not only the control of the student over the process of sound production, but also the mastery of psychological intricacies aimed at achieving a stage performance transformation. It is substantiated that it is the teacher who, in accordance with the temperament and individual psychological traits of each student in particular, should choose the most favourable and effective didactic methods and pedagogical technologies. It is emphasised that in the conditions of the pandemic, distance learning became a priority, including in the field of vocal training, new ways of organising the educational process appeared. The difficulties during musical communication between the participants of the educational process – teacher, student, and accompanist – are highlighted. It is stated that during voice training, which can take place in the form of consultations, webinars or master classes with the help of online services and platforms, the choice of effective psychological and pedagogical solutions in the process of “cloud interaction” has become much more difficult. It is summarised that prospects for further research are to study the psychological and pedagogical specifics of distance learning in vocal lessons in different countries

Keywords: vocal training, psychological factor, pedagogical technologies, vocal teacher, accompanist, coronavirus SARS-CoV-2

*Corresponding author.

Ірина Георгіївна Маковецька

Львівський національний університет імені Івана Франка
79000, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна

Особливості дистанційного навчання вокалу в умовах пандемії COVID-19: психолого-педагогічний аспект

Анотація. Вагомою складовою для успішного проведення занять з постановки голосу є сприятливий психологічний клімат і застосування перевірених часом і досвідом педагогічних технологій. Актуальність статті пов'язана з появою нових методів і підходів до організації навчального процесу в умовах пандемії, які вплинули й на заняття з вокалу. Мета статті – дослідити сучасні психологічні й педагогічні принципи під час занять з постановки голосу, її завдання – вивчити нові способи організації навчального процесу в реаліях пандемії COVID-19. Для аналізу проблеми було застосовано комплексне поєднання різних методів, серед яких пріоритетними стали аналітичний, теоретичний і порівняльно-узагальнюючий. Результати дослідження дозволили стверджувати, що психолого-педагогічному аспекту в навчальному процесі на уроках вокалу належить провідна, надважлива роль. У статті доведено, що навчання вокалу передбачає не лише контроль вихованця над процесом звуковидобування, а й оволодіння психологічними тонкощами, спрямованими на досягнення виконавсько-сценічного перевтілення. Обґрунтовано, що саме педагогу, відповідно до темпераменту й індивідуальних психологічних рис кожного вихованця зокрема, слід вибрати найбільш сприятливі та результативні дидактичні методи та педагогічні технології. Наголошено, що в умовах пандемії пріоритетним стало дистанційне навчання, а в царині вокальної підготовки з'явилися нові способи організації навчального процесу. Висвітлено труднощі під час музичної комунікації між учасниками навчального процесу: викладачем, учнем і концертмейстером. Констатовано, що під час занять з постановки голосу, які за допомогою онлайн-сервісів і платформ можуть відбуватися у формі консультацій, вебінарів чи майстер-класів, значно ускладнився вибір ефективних психолого-педагогічних рішень у процесі «хмарної взаємодії». Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні психолого-педагогічної специфіки дистанційного навчання на уроках з постановки голосу в різних країнах

Ключові слова: постановка голосу, психологічний фактор, педагогічні технології, педагог з вокалу, концертмейстер, коронавірус SARS-CoV-2

ВСТУП

Процес постановки голосу охоплює тривалий часовий відрізок. Якщо йдеться про професійну підготовку майбутніх співаків, то вона здійснюється у музичних фахових навчальних закладах освіти, до яких належать: музичні коледжі, музичні академії, інститути музики, факультети культури та мистецтв при університетах тощо. Специфікою організації навчального процесу на уроках з постановки голосу є, з одного боку, індивідуальна форма навчання, а з другого – потреба в музичному супроводі, функцію якого виконує концертмейстер. Отже, заняття з вокалу відбуваються за участю тріади учасників навчального процесу, важливим аспектом якого є психологічно-педагогічний компонент.

У процесі навчання співака, здобуття ним фахової освіти та засвоєння необхідних вокально-професійних навичок, головну роль, поряд з наявністю оптимальних голосових здібностей, комплексу фізичних і музичних даних, відіграє психологічний (психоемоційний) фактор. Опанування вмінням психологічної витримки, а також розвиток сили волі необхідні студенту-вокалісту для здійснення майбутньої співацької сценічно-виконавської діяльності. Особливо на позитивне психологічне налаштування на уроці з постановки голосу слід звернути увагу співакам-початківцям. Стрижневим моментом навчального процесу має стати стан психологічної довіри між педагогом та учнем. Очевидно, уже з перших уроків педагогу слід запевнити вихованця у правильності підбору методів розвитку

його індивідуальних вокальних даних, накреслити коротко- та довгострокову перспективу в успішному формуванні його співацького амплуа.

Взаємостосунки між учасниками навчального процесу у класі співу (йдеться про учня, педагога та концертмейстера) повинні базуватись на конструктивному підході, плідній творчій співпраці та культивуванні на уроці доброзичливої обстановки, взаємоповаги та довіри. Очевидно, що успіх навчального процесу залежить від усіх його учасників – як від кожного зокрема, так і від результатів їхньої творчої співпраці. Педагогу слід організувати навчальний процес, відповідно до послідовного та поетапного розвитку вокальної техніки та базових компонентів вокальних навичок вихованця. Аналізуючи вибір найбільш оптимальних педагогічних концепцій на сучасному етапі, відома співачка та дослідниця В. Антонюк зазначила: «Однією з таких технологій може стати саме технологія тьюторського супроводження професійно-орієнтованої практики майбутніх співаків (педагогічної та виконавської). Тьюторське супроводження є тим особливим типом взаємодії викладача та учня, у ході якого учень самостійно реалізує деякі освітні дії, а його наставник забезпечує їх реалізацію та осмислення... Вищою ж метою тьюторського супроводження педагогічної та виконавської фахової практики вокалістів є створення умов, якомога більш сприятливих для отримання й усвідомлення учнем власного професійного досвіду, формування відповідного ставлення до цього досвіду та корекція своїх творчих планів у відповідності з цим досвідом» [1, с. 5].

На сьогодні, через поширення пандемії, яка набула глобального масштабу, змінились форми та методи організації навчального процесу. Зокрема, заняття з постановки голосу, як і інші дисципліни, почали відбуватись у режимі онлайн. Це стало викликом для всіх учасників навчального процесу, позаяк новітній освітянський досвід безпосередньо набувається в процесі його розгортання, а не «по протоколу», затвердженому заздалегідь.

Особливої уваги питання вибору оптимальних психолого-педагогічних технологій під час навчання вокалу потребує в сучасних умовах, коли, у зв'язку з поширенням COVID-19, дистанційна форма навчання зайняла домінуючу позицію. *Мета статті* – розглянути сучасні психологічні та педагогічні принципи під час занять із постановки голосу, її *завдання* – дослідити нові способи організації навчального процесу в реаліях пандемії COVID-19, окреслити здобутки та проблеми дистанційного навчання вокалу.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Теоретична база статті спирається на низку наукових міждисциплінарних досліджень, присвячених вибраній тематиці, які дають можливість відтворити панораму розвитку нових напрямів педагогічно-методологічної складової вокального мистецтва сьогодення, її психологічних нюансів, пов'язаних із запровадженням дистанційної форми навчання. Щодо аналізу останніх публікацій на українському та світовому науковому просторі, то вони, перш за все, стосуються висвітлення ефективності та доцільності дистанційної форми навчального процесу, починаючи від початкової школи, й закінчуючи закладами вищої освіти (ЗВО).

Аналіз окремих аспектів проблеми можна знайти в дослідженнях українських і зарубіжних науковців. Вивченням психологічних аспектів розвитку творчої особистості, зокрема психолого-педагогічних засад вироблення вокальних навичок та умінь, займались: В. Антонюк [1], Л. Василенко [2], Л. Гавриленко [3], А. Дашак [4], Д. Євтушенко [5], М. Жишкович [6–8], Ю. Мережко [9], О. Петрикова [9], С. Леонтієва [9], В. Моляко [10], Г. Мурзай [11], Л. Найдьонова [12], О. Переверзева [13], В. Моляко [14–16], Ю. Шадських [17], Н. Овчаренко [18], О. Самойленко [18], О. Москва [18], О. Чеботаренко [18], А. Джонсон [19], Л. Виготський, Б. Теплов, О. Костюк, Н. Гребенюк, П. Голубев, Л. Дмитрієв, О. Стахевич, В. Морозов, Я. Пономарьов, Г. Костюк, А. Зданович, С. Науменко, З. Калмикова, Т. Цигульська, В. Роменець, В. Єрмолаєв, В. Дружинін, О. Кульчицька, Т. Титаренко, В. Клименко, Б. Ананьєв, С. Максименко, А. Ковбасюк та ін. Також у статті використано власний науковий і педагогічно-практичний досвід авторки, здобутий під час багаторічного викладання співу студентам ЗВО, а також матеріали експериментальних і практичних вправ для оволодіння співацькими навичками.

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Методологічну основу статті складає інтердисциплінарний дискурсивний підхід щодо аналізу її провідних категорій. Зокрема, в означеній розвідці, з метою отримання нових наукових результатів дослідження, застосовано комплексне поєднання різних методів, серед яких пріоритетними стали *аналітичний* – для здійснення об'єктивного аналізу досліджуваних процесів, для оцінки вокально-педагогічної діяльності у вибраному контексті з усіма супровідними факторами при її комплексному вивченні, для здійснення об'єктивного аналізу процесів створення художньо-виконавського образу в процесі

дистанційного навчання; *психологічний* – для виявлення психологічної взаємодії всіх учасників навчального процесу на заняттях з постановки голосу: студента-вокаліста, піаніста-концертмейстера та педагога, їх комунікативних компетенцій; *герменевтичний* – для коректного тлумачення й розуміння аналізованих явищ; *типологічний* – для вивчення концептуальних засад методико-педагогічної діяльності в аспекті вибраної проблематики; *дослідницький* – у відборі теоретичного інтердисциплінарного матеріалу та *описовий метод*, який уможливив практичне використання певних вокальних вправ під час розспівок, фіксування їх конкретних особливостей.

Основні етапи наукової роботи зумовили використання низки методологічних підходів: *джерелознавчо-пошукового* – для залучення до дослідницького процесу опублікованих матеріалів, з метою опрацювання української та зарубіжної методичної літератури та аналізу корпусу психологічних, педагогічних, вокально-методичних і музикознавчих наукових джерел задля їх упорядкування, класифікації та створення узагальнень, при взаємодії усіх складових у науковій фільтрації дотичної до теми джерелознавчої бази в аспекті вибраної проблематики; *компаративно-ретроспективного* – для порівняння та осмислення попереднього, едукативного досвіду в царині навчання вокалу, а також новітнього, пов'язаного із запровадженням дистанційного навчання, зіставлення тенденцій розвитку вокального мистецтва минулого та сучасності; *порівняльно-узагальнюючого* – використаного для увиразнення психолого-педагогічних аспектів у процесі постановки голосу, *музикознавчого* – для виявлення методологічно-виконавських проблем у контексті вокального мистецтва, визначення характерних художньо-виражальних особливостей виконуваних творів; *дидактичного* – пов'язаного з вокально-педагогічними методами роботи та їх завданнями у період практичної та самостійної підготовки студента-вокаліста; *художньо-виконавського* – при виборі тих чи інших інтерпретаційних підходів щодо навчального репертуару; описового – задля створення певних узагальнень, наукових гіпотез і припущень; *теоретичного* – при вивченні концептуальних засад виконавської та методико-педагогічної діяльності.

Крім того, *історико-типологічний* метод використано при аналізі та оцінюванні історичних процесів і подій у хронологічній послідовності, для дотримання послідовності під час опису

досліджуваного явища – зокрема, його застосовано з метою висвітлення актуальних процесів розвитку нових дистанційних систем навчання в освітньому музично-виконавському середовищі й реконструюванні на їх тлі проблем вокально-освітньої практичної діяльності. *Структурно-системний метод* застосовано при комплексному дослідженні та висвітленні наукової, педагогічної, виконавської та культурно-просвітницької діяльності. Для створення цілісної картини з окремих артефактів, що дозволяє згрупувати за певними ознаками окремі явища у сфері вокального мистецтва, використано *індуктивний метод*, у загальних висновках статті та підбиванні підсумків дослідження застосовано *метод синтезу*. Основні етапи наукової роботи, їхня послідовність і різновекторність зумовили вибір перелічених вище методів і прийомів методологічного обґрунтування.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Теоретичний аналіз змісту професійних компетентностей співаків

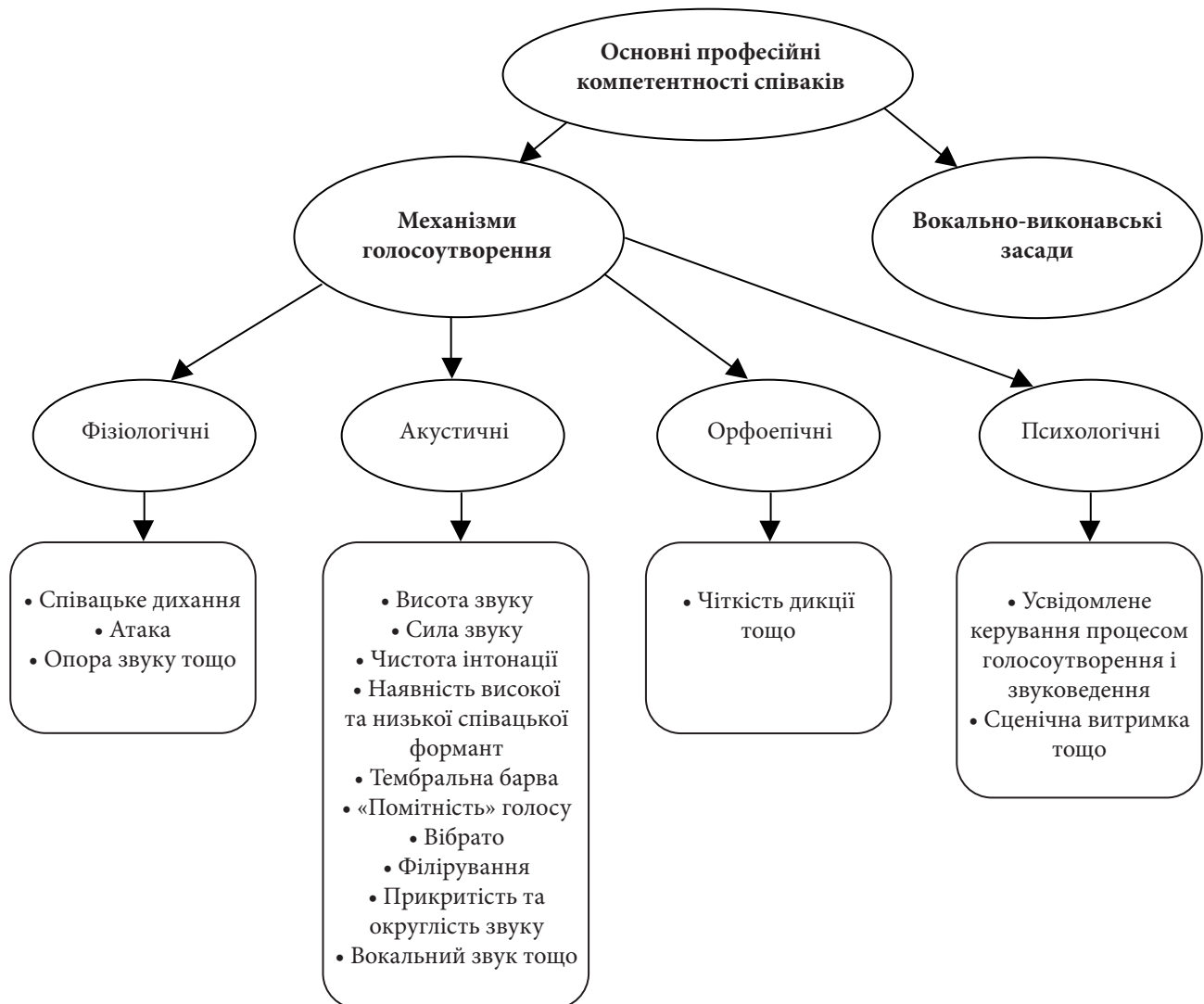
До основних професійних компетентностей співаків належать як механізми голосоутворення, так і вокально-виконавські засади (рис. 1). Зокрема, М. Жишкович акцентує на індивідуальному та поступовому підході до розкриття основних вокально-педагогічних навиків (голосових, психічних, вокально-технічних, виконавських тощо), на тісному зв'язку технічних можливостей голосу вихованця та його художньо-виконавських якостей [8].

Поаяк, вокально-виконавська підготовка майбутніх співаків виступає обов'язковою складовою їхньої фахової підготовки, яка тлумачиться «як процес і результат оволодіння студентами цілісною системою професійно-педагогічних і спеціальних знань, умінь, елементів педагогічної, виконавської техніки, що сприятимуть засвоєнню змісту музично-педагогічної освіти та забезпечать високий рівень їх майбутньої професійної діяльності» [9, с. 73].

Як правило, на початкових заняттях педагога діляться з учнями власними педагогічними спостереженнями, наводять факти з особистої творчо-співацької біографії, оперують емпіричними знаннями про специфіку співацької виконавської діяльності, задля встановлення психологічного контакту та створення необхідної робочої атмосфери. За словами Д. Євтушенка, важливим на кожному етапі навчання є вміння педагога психологічно налаштувати учня на розуміння конкретного завдання, на чіткість уявлення

бажаного ходу та результату його виконання: «При відсутності необхідної психологічної настрійки зусилля співака виявляться марними: точно та впевнено апарат не спрацює. Звідси – висновок: оскільки всі пошуки та опрацювання вокальної техніки здійснюються тільки в порядку

відповідного пристосування голосового апарату, цю функцію як певний комплекс діючих у заданому характері нервово-психічних і фізичних даних учня необхідно розвивати з особливою наполегливістю» [5, с. 12].

Рисунок 1. Модель основних професійних компетентностей співаків

Під час роботи над вправами з елементами вокально-музичної техніки, над вокалізами та під час виконання творів (арій, солоспівів, народних пісень тощо) активізуються різні рівні художньо-емоційного та психологічного узагальнення: від координації свідомості, домінування аналітичного первня (перш за все, йдеться про вокально-технічні вправи), до психологічно-емоційного збудження під час виконання вокальних творів композиторів. Можна погодитися зі співачкою та науковицею М. Жишковиц,

яка слушно стверджує, що педагогічне вміння полягає не лише у формуванні «професійної техніки співу та виконавської майстерності», а й, водночас, у вихованні майбутнього співака як «музиканта-педагога, який повинен володіти виразною емоційністю, творчою індивідуальністю, інтелектом, і, звичайно ж, відповідною технікою співу, яку б зумів використати як вагомий засіб впливу на учня в роботі з ним над формуванням співочого голосу». На її слушну думку, «вокально-педагогічні вміння – це здатність конкретної

особистості керувати певною системою розумових та практичних дій, які формуються завдяки знанням і дозволяють результативно входити у вокально-педагогічний простір» [6, с. 259].

Оскільки під час співацького акту психологічними процесами керує, насамперед, свідомість, то вирішальну роль тут виконують такі її функції, як: увага, воля і пам'ять. Для вокаліста вкрай важливо розвивати основні характеристики уваги, до яких належать: стійкість, концентрація, обсяг, переключення, розподіл і наочність [17, с. 61–62]. У вольовій дії співакам-початківцям слід звернути увагу на такі її етапи, як: усвідомлення цілей та можливостей їхнього досягнення, вибір можливостей з-поміж мотивів, вирішення «ведучого мотиву», прийняття та виконання прийнятого рішення. Розвиток волі необхідний для будь-якої виконавської діяльності, зокрема й співацької. Її розвитку сприяють цілеспрямоване систематичне тренування у подоланні труднощів (наприклад, дотримання режиму дня чи занять у повсякденному бутті), неухильне здійснення попередньо прийнятих рішень, постановка цілі для досягнення, максимальна концентрація зусиль на шляху до поставленої мети [17, с. 77–79].

Відома українська співачка та педагог А. Дашак у праці «Божественна природа звуку» вольовий фактор у діяльності співака описала таким чином: «У процесі життя гартуємо, шліфуємо, зміцнюємо власну волю... Неусвідомлена воля породжує безвольність, гасить священний вогонь духу... Воля – рушійна сила. Жалюгідною і непереконливою виглядає творчість музиканта, співака, позбавлена сили волі. Професія музиканта потребує особливої уваги до розвитку волі, до її зміцнення... Скільки сили волі потрібно проявити музикантові та співакові, щоб оволодіти інструментом та власним голосом. Сила волі спрямовує їх на подолання усіх бар'єрів на шляху самовдосконалення, зокрема, бар'єру сценічного страху... У синтезі якостей, які творять артиста-співака, однією з першорядних має бути сила волі» [4, с. 78–79].

Отже, задля досягнення поважних результатів співацької діяльності, поєднання набутих вокально-технічних навичок із розкриттям образу того чи іншого твору, майбутнім вокалістам необхідно цілеспрямовано розвивати всі складові комплексу психологічного апарату, різні види пам'яті (короткочасну, довготривалу, образну, емоційну, словесно-логічну тощо), мислення, як «найвищу форму психічного відображення, що встановлює зв'язки між предметами і явищами у

пізнанні» [17, с. 69], уяву, як «форму психічного відображення, що полягає у створенні нових образів на основі попереднього сприйняття (досвіду)» [17] та ін. Приміром, А. Дашак, на основі тривалого вокально-педагогічного досвіду, назвала творчу уяву «крилами духу». На її думку, «вона не обмежена рамками і можливостями плоти. Вона над нею царює. Пластична матерія Вищих Світів підкоряється творчій силі уяви і набуває форми за велінням волі» [4, с. 56].

Як показує досвід, у педагогічній роботі слід враховувати темперамент та індивідуальні психологічні характеристики того чи іншого вихованця й на основі цього вибирати певну модель міжособистісного та творчого спілкування. Вчення про типи нервової системи, типи вищої нервової діяльності та темперамент науково обґрунтував відомий російський фізіолог, лауреат Нобелівської премії І.П. Павлов. Звісно, ідеально, коли особливості нервово-психічної організації учня та педагога збігаються, адже представникам одного типу темпераменту (до яких належать сангвініки, холерики, флегматики та меланхоліки) легше порозуміться, аніж з носієм протилежного типу.

Специфіка та організація дистанційної форми навчання вокалу

Під час дистанційного навчання вокалу виникло декілька труднощів організаційного характеру: по-перше, далеко не всі учасники начального процесу (перш за все, це стосується представників поважного віку) виявились забезпеченими новітніми інформаційно-комунікативними технологіями та платформами дистанційного навчання, вміють користуватися смартфонами, планшетами, ноутбуками тощо та мають безперервний доступ до мережі Інтернет.

По-друге, виникли технічні труднощі, пов'язані з: поєднанням у чаті емпіричного показу педагогом вправ під час розспівок, їх відтворенням у тій самій тональності вихованцем і поєднанням у творах співу із супроводом концертмейстера, оскільки мобільний трафік подекуди характеризується затримкою передачі інформації через «зависання» Інтернету. Інколи фортепіано або відсутнє в помешканнях педагога чи концертмейстера, або бракує належного стану його настройки, однією з проблем виявились акустичні умови в приміщеннях, у яких проводилася співацька діяльність. У режимі онлайн завданнями підвищеної складності стає робота над рівністю звучання вихованця та виробленням вміння фразування й

філірування, оскільки цьому перешкоджають як зайвий шум у чаті, так і акустичні особливості приміщень (як правило, це кімнати в помешканнях чи гуртожитках), не призначених для проведення співацької діяльності.

Звісно, у таких умовах проведення занять з постановки голосу питань, пов'язаних з психолого-педагогічним ракурсом їх проведення, набувають особливої гостроти. Адже педагогу слід через монітор комп'ютера чи екран телефону не лише віртуально й віртуозно донести свої вказівки та побажання, а й зуміти відчувати настрій і «психологічні флюїди» вихованця, запевнити його в позитивному подоланні вокально-технічних завдань, мобілізувати до активної праці та налаштувати до творчого перевтілення.

Як показав власний нещодавній педагогічний досвід авторки, навчання співу онлайн володіє специфікою не лише організаційного характеру, а й труднощами комунікації – як вербальної, так і музичної. Крім того, необхідно врахувати значний психологічний бар'єр, який з'явився у студентів, адже їм довелося використовувати гаджети у не властивих для них функціях: не лише як інструмент задля передачі вербальної інформації, а й на кшталт «музичного дзеркала» (йдеться про «спів у телефон») у процесі музичної комунікації. Звісно, у цьому разі стверджувати про їхній самоконтроль звуковидобування достатньо проблематично, позаяк відсутніми, здебільшого, виявились не лише приміщення, акустично пристосовані для співу, а й оптимальні умови та технічні засоби для проведення занять. З цієї причини дистанційне навчання вокалу можна рекомендувати лише як допоміжний інструмент освітнього процесу, а не основний. Натомість, найбільш ефективні результати демонструє, усе ж, очне навчання співу офлайн.

Отже, у нинішніх реаліях, на педагога з вокалу покладена не лише функція тонкого психолога, мудрого наставника, тьютора, а й мережевого організатора, оскільки на нього покладена відповідальність сполучення у віртуальному часопросторі всіх учасників навчального процесу. У тому разі, коли йдеться про заняття з вокального ансамблю (у музичних коледжах і академіях), педагогу слід організувати колективну зустріч із значно більшою кількістю осіб (замість тріо учасників звичайного уроку з постановки голосу, тут їх кількість може сягати близько десятка осіб). Таким чином, нові реалії часу ставлять нові виклики і до всіх учасників вокально-педагогічної діяльності.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети статті, доведено, що одним з основних компонентів під час занять з вокалу є психолого-педагогічний, який забезпечує успіх та ефективність навчального процесу. Педагогу слід звернути особливу увагу на створення позитивної психологічної атмосфери у класі, допомогти вихованцеві навчитись керувати не лише власним голосом, а й вміти зберігати психологічний контроль під час сценічних і концертних виступів. Важливо, щоб педагог, індивідуально для кожного вихованця, вибрав найбільш оптимальні дидактичні методи та педагогічні технології, особистісно зорієнтовані й варіативні, покликані максимально якісно та ефективно розкрити креативний потенціал учня.

Оскільки в умовах сьогодення, у зв'язку зі стрімким поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), яка стала загрозою планетарного масштабу, відбувся перехід на дистанційне (рідше – змішане) навчання, що торкнувся й навчального процесу вивчення співу. Нововведенням, завдяки сучасним інформаційно-комунікативним технологіям і мережі Інтернет, стало проведення уроків вокалу, консультацій і майстер-класів у режимі онлайн. Позитивним моментом такого навчання можна вважати інтерактивну взаємодію всіх учасників навчального процесу (педагога, студента та концертмейстера), а недоліком – втрату можливості безпосереднього та моментального слухового контролю над звуковидобуванням вихованця, оскільки новітні технічні засоби (перш за все, мобільні телефони) часто характеризуються короткочасним чи довготривалим «зависанням», перебоями в роботі мережі Інтернет. У разі проведення дистанційних уроків вокалу справжнім випробуванням стає поєднання співу із супроводом, тобто одночасне суміщення партії вокаліста із концертмейстером, оскільки, при всіх численних принадах нинішніх інформаційно-комунікативних технологій, у даному разі відсутній як зоровий, слуховий так і психологічно-педагогічний контроль між усіма учасниками навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у компаративному дослідженні психолого-педагогічного аспекту на уроках з постановки голосу у формі дистанційного навчання в різних країнах.

ПОДЯКИ

Висловлюється подяка керівництву ЛНУ імені І. Франка за допомогу організаційного характеру та підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів). Київ: ЗАТ «Віпол», 2007. 174 с.
- [2] Василенко Л.М. Педагогічні підходи та принципи формування вокально-методичної майстерності вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2015. № 1. С. 119–125.
- [3] Гавриленко Л.М. Психофізіологічний фактор як домінуючий у процесі вокального виховання дитини. *Теоретичні та практичні питання культурології*. 2005. Вип. 20. С. 86–92.
- [4] Дашак А.Ю. Божественна природа звуку. Львів: Світ, 2003. 105 с.
- [5] Євтушенко Д. Роздуми про голос (Нотатки педагога-вокаліста). Київ: Музична Україна, 1979. 94 с.
- [6] Жишкович М.А. Аспекти формування мистецько-педагогічних умінь студента-вокаліста як майбутнього викладача співу. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 4. С. 255–259. doi: 10.32461/2226-3209.4.2018.153077.
- [7] Жишкович М.А. Освітньо-педагогічні аспекти розвитку вокального мистецтва Львова (друга половина 19 – перша половина 20 ст.). Львів: Сполом, 2012. 256 с.
- [8] Жишкович М. Основи вокально-педагогічних навиків. Методичні поради для студентів вокальних факультетів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. Львів, 2007. 43 с.
- [9] Мережко Ю.В., Петрикова О.П., Леонтієва С.Л. Вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів у вищій школі на основі міждисциплінарної інтеграції. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2017. Т. 23, № 139. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/hum_v_23__139.pdf (дата звернення: 15.11.2020).
- [10] Моляко В.О. Робоча концепція стратегічного та тактичного подолання кризових науково-освітніх проблем (психологічні ракурси). *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2017. Т. XII: Психологія творчості, Вип. 23. С. 6–12.
- [11] Мурзай Г.М. Методика викладання вокалу. Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. 178 с.
- [12] Найдьонова Л.М. Візуальна творчість в Інтернет-спілкуванні. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 12, Вип. 10. Ч. I. С. 406–413.
- [13] Переверзева О. Психологічні та творчі аспекти роботи концертмейстера в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2019. № 4. С. 123–128. doi: 10.31654/2663-4902-2019-PP-4-123-128.
- [14] Психологічне дослідження творчих перцептивних процесів на різних вікових рівнях / В.О. Моляко та ін.; за ред. В.О. Моляко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 211 с.
- [15] Психологічні закономірності творчого сприймання інформаційних індикаторів реальності / за ред. В.О. Моляко. Київ: Педагогічна думка, 2015. 145 с.
- [16] Організація творчого сприймання на різних вікових рівнях: методичні рекомендації / В.О. Моляко та ін.; за ред. В.О. Моляко. Київ: Педагогічна думка, 2015. 57 с.
- [17] Шадських Ю.Г. Психологія і педагогіка. Львів: Магнолія плюс, 2005. 320 с.
- [18] Ovcharenko N., Samoilenko O., Moskva O., Chebotarenko O. Innovative technologies in vocal training: Technological culture formation of future musical art teachers. *Journal of History Culture and Art Research*. 2020. Vol. 9, No. 3. P. 115–126. doi: 10.7596/taksad.v9i3.2729.
- [19] The Oxford Handbook of Internet Psychology: handbook / Ed. by A.N. Jonson, K. McKenna, T. Postmes, U.-D. Reips. New York: Oxford University Press, 2007. 508 p.

REFERENCES

- [1] Antoniuk, V.H. (2007). *Vocal pedagogy (solo singing)*. Kyiv: ZAT "Vipol".
- [2] Vasylenko, L.M. (2015). Pedagogical approaches and principles of formation of vocal-methodical skill of the teacher of musical art. *Research Notes. Series "Psychology and Pedagogy Research"*, 1, 119-125.
- [3] Havrylenko, L.M. (2005). Psychophysiological factor as dominant in the process of vocal education of the child. *Theoretical and Practical Issues of Culturology*, 20, 86-92.
- [4] Dashak, A.Yu. (2003). *The divine nature of sound*. Lviv: Svit.
- [5] Ievtushenko, D. (1979). *Reflections on the voice (Notes of a teacher-vocalist)*. Kyiv: Musical Ukraine.

- [6] Zhyshkovych, M.A. (2018). Aspects of formation of artistic and pedagogical skills of a student-vocalist as a future teacher of singing. *Bulletin of the National Academy of Management Culture and Arts*, 4, 255-259. doi: 10.32461/2226-3209.4.2018.153077.
- [7] Zhyshkovych, M.A. (2012). *Educational and pedagogical aspects of the development of vocal art in Lviv (second half of the 19th – first half of the 20th century)*. Lviv: Spolom.
- [8] Zhyshkovych, M. (2007). *Fundamentals of vocal and pedagogical skills. Methodical advice for students of vocal faculties of higher educational institutions of culture and arts of III-IV levels of accreditation*. Lviv.
- [9] Merezhko, Yu.V., Petrykova, O.P., & Leontieva, S.L. (2017). Vocal-performing training of future artists-vocalists in high school on the basis of interdisciplinary integration. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 23(139). https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/hum_v_23__139.pdf.
- [10] Moliako, V.O. (2017). Working concept of strategic and tactical overcoming of crisis scientific and educational problems (psychological perspectives). *Actual problems of psychology: Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, XII: Psychology of creativity, 23, 6-12.
- [11] Murzai, H.M. (2010). *Methods of teaching vocals*. Luhansk: LSU named after T. Shevchenko.
- [12] Naidonova, L.M. (2010). Visual creativity in Internet communication. *Actual Problems of Psychology*, 12(10), 406-413.
- [13] Pereverzieva, O. (2019). Psychological and creative aspects of the accompanist's work in the process of conducting and choral training of a future music teacher. *Research Notes. Series "Psychology and Pedagogy Research"*, 4, 123-128. doi: 10.31654/2663-4902-2019-PP-4-123-128.
- [14] Molyako, V.O., Bila, I.M., Vahanova, N.A., Kirychevs'ka, E.V., Latysh, N.M., Medvedeva, N.V., Moskalenko, V.V., Nayd'onova, L.M., Rybalka, V.V., Traverse, T.M., & Tretyak, T.M. (2012). *Psychological study of creative perceptual processes at different age levels*. Kirovohrad: Imeks-LTD.
- [15] Moliako, V.O. (Ed.). (2015). *Psychological regularities of creative perception of information indicators of reality*. Kyiv: Pedahohichna Dumka.
- [16] Molyako, V.O., Bila, I.M., Vahanova, N.A., Latysh, N.M., Medvedeva, N.V., Naydonova, L.M., Tretyak, T.M., Kirychevska, E.V., Kokaryeva, M.V., & Moskalenko, V.V. (2015). *Organization of creative perception at different age levels*. Kyiv: Pedagogical thought.
- [17] Shadskykh, Yu.H. (2005). *Psychology and pedagogy*. Lviv: Magnolia Plus.
- [18] Ovcharenko, N., Samoilenko, O., Moskva, O., & Chebotarenko, O. (2020). Innovative technologies in vocal training: Technological culture formation of future musical art teachers. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(3), 115-126. doi: 10.7596/taksad.v9i3.2729.
- [19] Jonson, A.N., McKenna, K., Postmes, T., & Reips, U.-D. (Eds.). (2007). *The Oxford handbook of internet psychology*. New York: Oxford University Press.